

A közvetlen államfőválasztás kérdése a Cseh Köztársaságban

Zdeněk Koudelka

Bevezetés

A cseh parlament 2012-ben alkotmánymódosítással¹ vezette be a közvetlen államfőválasztást. Az uniós csatlakozást előkészítő novella elfogadása mellett talán ez a legjelentősebb változás a cseh közjogi rendszerben, amelynek alapját az 1993. évi 1. törvény által elfogadott alkotmány jelenti. Államunk tehát felzárkózott azon országokhoz, ahol közvetlenül választják meg a köztársasági elnököt. Ezek az államok egyébként most már többségben vannak. A 2012. évi alkotmánynovella nemcsak a választási kérdésekkel foglalkozik, hanem ennél valamivel szélesebb körű. Bevezette például a kormányfői ellenjegyzés intézményét akkor, ha az államfő valakit még az elítélése előtt kegyelemben kíván részesíteni, elrendelte továbbá, hogy a jövőre nézve az újonnan megválasztott köztársasági elnöknek az államfői esküt, illetve fogadalmat a Szenátus elnökének a kezébe kell tenni, illetve a köztársasági elnök immunitása ettől kezdve csak a mandátum időszakára korlátozódik. Ezen kívül nehezebbé vált az államfővel szembeni hazaárulási eljárás indítása és megváltoztak az államfő helyettesítésének a szabályai is. Ezekkel a kérdésekkel azonban a most következő írás részletesebben nem kíván foglalkozni.

Az eddigi államfőválasztás módjának kritikája

A cseh államfőt 2012-ig a kétkamarás parlament választotta, mégpedig mindkét kamara közös ülésén. A választást mindig a hivatalban lévő elnök mandátumának utolsó 30 napjában kellett megtartani. E határidő elmulasztásának azonban nem voltak jogi következményei. Abban az esetben, ha a köztársasági elnöki poszt idő előtt ürült volna meg, a választást az üresedés bekövetkezésétől számított 30 napon belül kellett lebonyolítani. Magát az eljárást az államfő

¹ 2012. évi 71. sz. alkotmányerejű törvény, amely módosította az 1993. évi 1. sz. törvényt, azaz az Alkotmányt. Lásd 275/2012 Sb. a köztársasági elnök megválasztásól. (Sb. a hivatalos közlöny rövidítését jelenti)

megválasztására vonatkozó rendtartás szabályozta, amely a képviselőház házszabályának egyik mellékletében volt található.² Annak ellenére, hogy az elnökválasztás a két parlamenti kamara közös ülésén történt, minden indítványról és javaslatról, beleértve az eljárási kérdéseket is, mindig külön-külön kellett szavazni és mindkét házban többséget kellett szerezni. Azaz mindkét kamarának azonos eredményt kellett produkálnia, és egyik sem szavazhatta le a másikat. Ezt támasztotta alá az 1996-ban megválasztott első Szenátus felállítása után kialakult alkotmányos gyakorlat is.

A köztársasági elnök személyére legalább 10 képviselő vagy 10 szenátor tehetett javaslatot. Államfő az a jelölt lett, aki az összes képviselő és szenátor abszolút többségének a támogatását élvezte, igaz, külön-külön számítva. Amennyiben az első körben egyik jelöltnek sem sikerült többséget szereznie, 14 napon belül második fordulót kellett tartani, amelybe azonban csak azok a jelöltek jutottak tovább, akik külön-külön, de többséget szereztek a Képviselőházban, valamint a Szenátusban. Amennyiben több jelölt szerzett meg azonos számú szavazatot a Képviselőházban és a Szenátusban, a rájuk leadott voksokat össze kellett adni és ez döntötte el, hogy végül is ki jut tovább. A második fordulóban tehát csak a kamarákban külön-külön győztes, ott a legtöbb szavazatot szerzett jelöltek mérhették meg magukat. A második fordulóban az a jelölt volt a győztes, aki egyidejűleg a jelenlévő képviselők és a jelenlévő szenátorok abszolút többségének a bizalmát szerezte meg. Ha akkor sem sikerült államfőt megválasztani, 14 napon belül harmadik fordulót kellett tartani, amelyben a második forduló jelöltjeiből az szerezte meg a köztársasági elnöki posztot, akire a jelenlévő képviselők és szenátorok együttes létszámának az abszolút többségét szerezte meg. A feltétel csupán annyi volt, hogy mindkét kamarának külön-külön is határozatképesnek kellett lennie.³ Amennyiben így sem sikerült államfőt megválasztani, új választásokat kellett tartani.

Paradox módon ebben a rendszerben könnyen előfordulhatott olyan helyzet, hogy a második fordulóra nem az a jelölt jutott be, aki a Képviselőházban és Szenátusban együttesen ugyan megszerezte a többséget, de nem sikerült első helyen végeznie egyik kamarában sem. Lássuk egy példát, amelyben az első fordulóban A, B és C jelölt próbált elnöki posztot szerezni. Lehetséges, hogy B jelölt bizonyult a legerősebbnek parlamenti szinten, de a második fordulóra mégiscsak a képviselőházban elsőbbséget szerzett A jelölt és a szenátusi többséget

² 90/1995. Sb. törvény a Képviselőház házszabályáról

³ MLSNA, Petr: Ústavněprávní aspekty volby prezidenta republiky. *Právník* 2009, No. 1, 53–54. o.

maga mögött tudó C jelölt került be. Az objektíve legerősebb B jelölt pedig kimarad a második fordulóból.

	A	B	C
Képviselőház	80	79	41
Szenátus	4	38	39
Parlament (két kamara együtt)	84	117	80

Allamfőválasztásunk tehát mintha egy helytelen előfeltevésekből indult volna ki, amelyben nem a politikai pártok mérik össze az erejüket, hanem az egyes parlamenti kamarák. Ez vezetett rendszerint az első forduló taktikázáshoz. 2003-ban például a második sikertelen fordulóban a szociáldemokraták taktikai terve az volt, hogy képviselőik a saját jelöltjüket, Miloš Zeman fogják támogatni, szenátoraik taktikai okokból viszont inkább Jaroslava Moserova asszonyt.⁴ Arra való tekintettel, hogy a szociáldemokraták rendelkeztek a legnagyobb képviselőklubbal, mindenki azt feltételezte, hogy a képviselőházi voksolás győztese Miloš Zeman lesz. Ezen szociáldemokrata szenátori taktikának az volt a célja, hogy megakadályozzák Zeman legerősebb ellenjelöltjének, Václav Klausnak a második fordulóba jutását. Ez a taktikázás azonban kudarccal végződött, mégpedig azért, mert a szociáldemokrata frakcióban szakadás következett be. Vladimír Špidla, aki egy személyben volt pártelnök és kormányfő, valamint első helyettese, Stanislav Gross tartottak Zeman erős személyiségétől és párton belüli konkurenst látták benne. Emiatt néhány szociáldemokrata képviselő a titkos szavazás során nem szavazott saját hivatalos jelöltjükre, ami miatt Zeman nem jutott tovább, hiszen a legtöbb voksot végül Václav Klaus szerezte meg. A szenátusban pedig az előzetes várakozásoknak megfelelően Klaus valóban a második helyen végzett, Moserová asszony mögött, akire 43 szenátor szavazott. Ennyi szavazatot Moserová már egyetlen következő fordulóban sem szerzett meg. A második fordulóba tehát Klaus jutott be 121 támogató szavazattal (ebből 89 voks a képviselőktől származott, 32 pedig a szenátoroktól), valamint Moserová, aki összesen csupán 68 támogató szavazatot kapott (25-öt a képviselőktől és 43-t a szenátoroktól). Miloš Zeman, aki összesen 83 szavazatot kapott (78 képviselő és 5 szenátor voksolt rá), be sem jutott a második fordulóba, annak ellenére, hogy a

⁴ A jelen tanulmány szerzője, mint a szociáldemokraták alkotmányjogi csoportjának vezetőjeként részese volt a képviselői és szenátori klubok taktikai megbeszéléseinek 2003 folyamán.

választó honatyák és honanyák körében Moserovánál jóval komolyabb támogatással rendelkezett.⁵

Ennek a választási rendszernek a céltévesztettsége különösen szembetűnő, ha összehasonlítjuk azt a két világháború közötti Csehszlovákia államfő-választási szabályaival. Igaz, hogy akkor az első és a második fordulóban is megkövetelték - mindkét kamara abszolút többségén kívül - a minősített, azaz háromötödös többséget. A harmadik fordulóba mindig a két legsikeresebb jelölt jutott be és közülük az szerezte meg a köztársasági elnöki posztot, akire többen szavaztak. Szavazategyenlőség esetén sorsolással kellett döntenet.⁶ Ezt a szabályozás egyértelműen az a cél vezérelte, hogy legalább a harmadik forduló után világos legyen, ki lesz a következő években az államfő.

Magyarországon az elnökválasztás első fordulójában az összes képviselő kétharmados többségére van szükség, de a harmadik fordulóban már egyszerű többség is elegendő, mégpedig tekintet nélkül arra, hogy hányan voltak jelen a szavazáskor.⁷ Görögországban az első két fordulóban szintén kétharmados többségre van szükség, de a harmadik fordulóban már a háromötödös többség is elegendő.⁸ Amennyiben viszont akkor sem sikerült megválasztani az államfőt, akkor feloszlatják a parlamentet, ami meglehetősen erős szankció. Az újonnan megválasztott parlament az első fordulóban háromötödös többséggel választ elnököt, a második fordulóban az összes képviselő abszolút többségének a támogatása szükséges, a harmadik fordulóban viszont már relatív többség is elegendő az elnökválasztáshoz.

A csehországi államfő-választási rendszer bonyolult mivolta gyakran azt eredményezte, hogy a hasonló erejű jelöltek esetében nem sikerült időben megválasztani az új köztársasági elnököt. A képviselők és szenátorok egyaránt taktikáztak és nem ritkán érvénytelen szavazatokat adtak le a titkos szavazás során. A reális ellenjelölttel nem rendelkező Václav Havel 1993. és 1998. évi megválasztásának kivételével, az államfő-választás 2003-ban és

⁵ Stenozáznam společné schůze Poslanecké sněmovny a Senátu 24. 1. 2003, <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/psse/stenprot/002schuz/s002012.htm#r1>.

⁶ Lásd az 1920-ban elfogadott Alkotmánylevél 57. cikkét. 121/1920 Sb. HLOUŠEK, Vít: Přímá volba prezidenta: český kontext. In: Miloš Brunclík, Miroslav Novák (eds.): *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008, 264–265. o.

⁷ Lásd a Magyarország Alaptörvényének Állam c. részének 11. cikkét. Korábban az első és a második szavazási fordulóban is szükséges volt kétharmados többség és csak a harmadik fordulóban a szavazatok többsége, tekintet nélkül arra, hogy hányan voltak jelen – lásd az 1949. évi többször módosított magyar alkotmány 29b. cikkét.

⁸ Lásd az 1976. június 9-én elfogadott görög alkotmány 32. cikkének 3. és 4. bekezdését.

2008-ban is meglehetősen bonyolult és körülményes volt. 2003-ban Václav Klauz csak a harmadik választás harmadik fordulójában sikerült megválasztani, ami azt jelenti, hogy összesen 9 szavazást kellett tartani. 2008-ban valamivel gyorsabb volt a folyamat – a második választás harmadik fordulójában választották őt meg köztársasági elnöknek, ami azt jelenti, hogy a képviselők és szenátorok összesen 6 alkalommal szavaztak róla.

Fontos megjegyezni, hogy az államfő-választás ugyan a parlament kizárólagos hatáskörébe tartozott, de ez nem vonatkozott a választási bírászkodásra. A szavazás érvényességét ugyanakkor még az Alkotmánybíróság sem bírálhatta felül.⁹

A választás módja

A törvény egyaránt lehetővé tette a köztársasági elnök titkos és nyílt szavazás során történő megválasztását, azzal a megkötéssel, hogy amennyiben a két kamarának nem sikerült megegyezni a titkos voksolásban, akkor automatikusan nyíltan kellett szavazni.¹⁰ A törvény ezt ugyan kifejezetten nem mondta ki, de mindez következett a képviselőház házszabályának 75. cikkének 1. bekezdéséből, amely azt mondja ki, hogy titkos módon kell a törvény által pontosan szabályozott esetekben szavazni, illetve akkor, amikor a Képviselőház így dönt. Ezt a rendelkezést azért lehetett alkalmazni, mert a képviselőházi házszabályt az államfő-választás során szubszidiárius módon kellett alkalmazni, azaz akkor, amikor a törvény nem rendelkezett másként. Ezen túlmenően pedig egy eljárási kérdésről volt szó, ami lehetővé tette az analógia eszközének a felhasználását. Ezt igazolta a 2008. évi választás során alkalmazott gyakorlat is, annak ellenére, hogy Marek Benda képviselő és Petr Mlsna alkotmányjogász is egyöntetűen szükségesnek tartották azt, hogy a nyílt elnökválasztást mindkét kamarának is kifejezetten jóvá kell hagynia.. Mlsna azt is elképzelhetőnek tartotta, hogy a kamarák eltérő módon is szavazhatnak.¹¹

⁹ Usnesení č. 60/1998 Sbírky náležu a usnesení Ústavního soudu sv. 12.

¹⁰ Lásd a képviselőházi házszabály választási rendtartási mellékletét, és annak 75. cikkének 1. bekezdését, a 79. cikkének 2. bekezdését, valamint 81. cikkét és 2. cikkét. Příloha zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny.

¹¹ Stenoprotokol společné schůze Parlamentu z 8. 2. 2008, <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/psse/stenprot/001schuz/1-1.html>. MLSNA, Petr: Ústavněprávní aspekty volby prezidenta republiky. *Právník* 2009, No. 1, 59–61. o.

Az 1993 óta megtartott összes elnökválasztás során a titkos voksolást alkalmazták, amelyet a képviselői és szenátori mandátumgyakorlás demokratikusabb módjának tartottak. 2008-ban mégiscsak az a döntés született, hogy nyíltan szavazzanak a honatyák és honanyák, mert a pártok vezetése nagyobb kontrollt akart gyakorolni a képviselőik és szenátoraik felett. A kezdeményezők akkor a zöldek voltak, valamint a szociáldemokraták Paroubek-féle vezetése, amely így meg akarta akadályozni Václav Klaus ismételt megválasztását.

Az államfő-választás módja az egész politikai rendszer fejlődésének szempontjából fontos és kihat a politikai pártok vezetésére is. Annak ellenére, hogy az európai államok politikai rendszere a pártelven alapszik, eltérő a pártvezetés befolyásának a mértéke. Franciaországban például a politikai pártok a hasonló világnézetet valló, de mégiscsak különböző csoportok szabad egyesülései. Nagy-Britanniában nagyobb a pártfegyelem és a döntések általában a vezetés szűkebb körében születnek. A második világháború előtti Csehszlovákiát is szigorúbb pártfegyelem jellemezte, hiszen a pártok vezetése a választási reverz révén megfoszthatta mandátumától a saját képviselőit. A reverz egy dátum nélküli aláírt lemondó nyilatkozatot jelentett, amelyet a párt központjában tároltak. A párt döntésén múlt, hogy fel akarja-e használni egy ilyen iratot, vagy sem. Ezt a gyakorlatot később (1989 után) Csehországban lehetetlenné tették, mint antidemokratikus megoldást,¹² Szlovákiában pedig az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek mondta ki.¹³ Demokratikus államban ugyanis a politikai pártok komoly hatalommal rendelkeznek, de az semmiképpen sem lehet abszolút jellegű. A szabad képviselői vagy szenátori mandátum alkotmányos elvének a védelméhez pedig hozzátartozik a személyi kérdésekben történő szavazások titkossága.

A két világháború közötti Csehszlovákiában, ahol a pártok egyértelműen domináns helyzetben voltak, az államfőről titkosan szavaztak, kivéve az 1918-as első, forradalmi jellegű szavazást.¹⁴ Még a csehszlovák demokrácia alkonyán, azaz a müncheni diktátum elfogadása utáni hónapokban (1938 novemberében) is az akkori parlament titkosan szavazott az egyetlen államfő-jelölről, Emil Hácháról. A pártok bábáskodása, illetve felügyelete afölött, hogyan szavaznak a képviselőik és szenátoraik, akkoriban még méltatlannak számított. Emil Sobota a következőképpen kommentálta a koalíciós megkötések hatását a

¹² Jelenleg a képviselő vagy szenátor szóban mondhat le a mandátumáról, mégpedig az érintett kamara ülésén, vagy a közjegyző által hitelesített írásbeli formában, de ez a hitelesítés nem lehet egy hónapnál régebbi (a szenátorok esetében konkrétan elő van írva 30 napos határidő). Ezekről lásd a képviselőházi házszabálynak a 3. cikkét, valamint a szenátusi házszabályt tartalmazó 1999. évi 107. törvény 3. paragrafusát.

¹³ Nález č. 13/1997 Zbierky nálezov a uznesení Ústavného súdu (I.ÚS 8/97), http://www.concourt.sk/rozhod.do?urlpage=dokument&id_spisu=13794

¹⁴ A 161/1920 Sb. törvény 4. cikke, a köztársasági elnök megválasztásáról.

szabad választások elvére: „Egyáltalán nem lenne szerencsétlen, ha a kormányzó többség az államfő nemzetgyűlési megválasztása során megosztaná a szavazatait több lehetséges jelölt között vagy nem követne egy konkrét jelöltet, mint egy férfi...”¹⁵

Jozef Tiso, első szlovák köztársasági elnök is titkos szavazás során szerezte meg 1939-ben az államfői mandátumát a Szlovák Országgyűlésben. 1948 után pedig az államfő nyílt megválasztása Csehszlovákiában összekapcsolódott a totális rezsím legmélyebb szakaszával. Akkor ugyanis a törvény lehetővé tette a nyílt szavazást akár egyetlen jelölről is – sőt, nemsokára ez lett a főszabály.¹⁶ Az 1968-ban elindult demokratizálódási folyamat során újból titkosan lehetett szavazni. Az akkor induló egyetlen államfő-jelölt, Ludvík Svoboda tábornok nem is szerezte meg az összes lehetséges szavazatot. A titkos szavazás módszere egészen 1989-ig érvényben maradt. 1989-ben viszont éppen a nyilvánosság nyomásának és a nyílt szavazási forma összekapcsolásának köszönhetően az akkori ellenzék keresztülvitte, hogy az utolsó kommunista parlament az ellenzék fő emberét, Václav Havelt válassza meg köztársasági elnöknek. Rögtön ezután azonban visszaállították az államfő-választás titkosságát, ami Európában is megszokott eljárásnak számított.¹⁷ A titkos voksolás az államfő parlamenti (vagy más testületi) megválasztása során érvényesül például Észtországban,¹⁸ Görögországban,¹⁹ Magyarországon²⁰ vagy Olaszországban.²¹ Németországban²² pedig a szavazó lapok kapcsán a törvény írja elő.

A politikai pártok sokszor nem egységesek, amikor bizonyos személyeket kell jelölni az egyes tisztségekre. Ez meglehetősen zavarja a pártok vezetését, amely a saját véleményét úgy szeretné láttatni, mint az adott párt egyedüli érvényes akaratát. A nyílt szavazás ebből a szempontból a pártok vezetőit segíti, akik így tudnak több-kevésbé teljes kontrollt gyakorolni a folyamat fölött. A fegyelmet főleg a jövőbeli pártlisták összeállítása során alkalmazandó előnyben vagy hátrányban való részesítés ígéretével illetve rémével tudják fenntartani. A

¹⁵ SOBOTA, Emil, VOREL, Jaroslav, KŘOVÁK, Rudolf, SCHENK, Antonín: *Československý prezident republiky*. Praha: Orbis, 1934, 16. o.

¹⁶ 152/1948 Sb. törvény 5. cikke, a köztársasági elnök megválasztásáról.

¹⁷ De Európában másutt is meg lehet találni hasonló példákat – köztiszt a különböző koalíciós és ellenzéki pártok taktikázása a szlovák legfőbb ügyész választás kapcsán, amely folyamat 2010-ben kezdődött el és igazából csak most, 2013-ben ért véget.

¹⁸ Lásd az 1992. június 28-án elfogadott észt alkotmány 79. cikkét.

¹⁹ Lásd a hatályos görög alkotmány 32. cikkének 1. bekezdését.

²⁰ Lásd a hatályos magyar Alaptörvény Állam részének 11. cikkét, illetve a korábbi Alkotmány 29b. cikkét.

²¹ Lásd az 1947. december 22-i olasz alkotmány 83. cikkét.

²² Lásd a német szövetségi elnök megválasztásáról szóló, 1959. április 29-én elfogadott törvény 9. cikkének 3. bekezdését. Blbl. III. 1100-1. MLSNA, Petr: Ústavněprávní aspekty volby prezidenta republiky. *Právník* 2009, No. 1, 68. o.

tikos szavazás jobban kedvez az alternatív véleményeknek és gyengíti a pártközpontok hatalmát.

A közvetlen elnökválasztás

A 2003-ban és 2008-ban tapasztalt választási bonyodalmak újból megnyitották a közvetlen államfő-választás bevezetéséről szóló régi közjogi vitát. A képviselők egy csoportja egyébként már 2001-ben javasolta a bevezetését,²³ a szakirodalomban pedig még régebben, már 1990 óta vitatkoztak erről a lehetőségről.²⁴ Sőt, a most hatályos alkotmány előkészítése során 1992-ben Václav Havel utolsó csehszlovák elnök is inkább ezt a megoldást preferálta.²⁵

Először a második Francia Köztársaság vezette be a közvetlen elnökválasztást 1848-ban. Azonban második lehetőségként akkor is fenntartották a nemzetgyűlési választás intézményét, hiszen, ha senkinek sem sikerülne az első választási fordulóban megszerezni az abszolút többséget, akkor a francia Nemzetgyűlésnek kellett volna megválasztani az új elnököt, mégpedig a közvetlen elnökválasztási forduló legsikeresebb öt jelöltje közül.²⁶ Erre egyébként nem volt szükség, mert a második Francia Köztársaság első, és miként később kiderült egyetlen elnöke is már az első fordulóban a leadott szavazatok 75 %-át szerezte meg. Ezt a megoldást alkalmazták az 1992. évi észt elnökválasztások során. Akkor jól lehetett dokumentálni az állampolgárok és a parlamenti tagok közötti preferenciák különbözőségét. Az 1992. szeptember 20-án megtartott első szavazási körben a választásra jogosult észt állampolgárok 42,2 %-a Arnold Rüütel-re szavazott. Miután azonban Rüütel nem szerezte meg az előírt abszolút többséget, rajta kívül a második legsikeresebb jelölt, Lennart Meri is

²³ Návrh poslanců Cyrila Svobody, Karla Kühna, Miloslava Výborného, Zdeňka Koudelky a dalších na vydání ústavního zákona, kterým se mění Ústava ČR, tisk Poslanecké sněmovny 1109, 3. volební období. <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=1109&CT1=0>

²⁴ HAUSMANINGER, Herbert: Spolkový prezident, spolková vláda a parlament v Rakousku. *Právník* 1990, No. 12, 1104–5. o. (Příloha A, stručné poznámky k návrhu Ústavy předložené Občanským fórem).

²⁵ KYSELA, Jan: Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní. In: Miloš Brunclík, Miroslav Novák (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008, 237. o.

²⁶ LEBEDA, Tomáš: Volební pravidla pro prezidentské volby, Komparativní analýza 142 zemí. In: Miloš Brunclík, Miroslav Novák (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008, 29. o.

bejutott a második fordulóra. Meri a a szavazatok 29,8 %-át kapta. A második fordulóban azonban már a parlament döntött, amely 1992. október 5-én 59 szavazattal 34 voks ellenében Merit (65,6 %) hozta ki győztesnek Rüütellel szemben (34,4 %).

Tomáš Lebeda 2008-ben kimutatta, hogy a világ 142 köztársaságának közel 75 %-ában jelenleg közvetlenül választják meg az államfőt.²⁷ A köztársaságok számának növekedése, az egyre inkább terjeszkedő közvetlen elnökválasztással együtt a 19. századtól napjainkig tartó általános demokratizálási folyamat következményeként is felfogható. Többnyire az államfő közvetlen megválasztásához a szavazatok abszolút többségére van szükség. De elképzelhető az egyszerű relatív többség követelménye is, bár ezen esetekben néha a jogszabályok kiegészítő feltételeket írnak elő – például azt, hogy az egyszerű többségnek meg kell meghaladnia a 40 vagy 45 %-ot, illetve azt, hogy a győztes és vesztes jelölt között legalább 10 %-nál nagyobb legyen a különbség. Ez a helyzet például Argentínában. Kenyában ugyanakkor a többséget az ottani tartományok többségében kell elérni.²⁸

Diktatúra bevezetésére természetesen akkor is sor kerülhet, amikor a nép közvetlenül választja meg elnökét és törvényhozási képviselőit egyaránt. Mindez azonban fordítva is igaz. Az ilyen típusú, közvetetten megválasztott antidemokratikus köztársasági elnökök közé tartozott Csehszlovákiában Klement Gottwald, Antonín Zápotocký, Antonín Novotný és tulajdonképpen az összes elnök, akit a kommunista rezsim idején választották meg. A világháborús Szlovákiában a már említett Jozef Tisot szintén a parlament választotta meg, ugyanúgy mint a kommunista Romániában Nicolae Ceausescu elnököt is. Kubában a kollektív államfő szerepét betöltő Államtanács tagjait és elnökét szintén közvetetten választják. Ugyanakkor közvetlenül megválasztott képviselők hagytak jóvá 1948. március 10-én a Gottwald kormány programját, amely kormányt egyébként a közvetetten megválasztott Edvard Beneš köztársasági elnök nevezte ki. A német Reichstag közvetlenül megválasztott képviselői többségükben akceptálták Adolf Hitler hatalomra jutását. A konklúzió tehát az, hogy a diktatúra bevezetésére attól függetlenül kerülhet sor, hogy az elnököt és a képviselőket közvetlenül vagy közvetve választják meg. Miután a köztársasági államforma , amely korábban kisebbségben volt a monarchiákkal szemben, most már az országok 75 %-ára jellemző , és a köztársaságok háromnegyedében közvetlenül választják meg az államfőt, mindez általános civilizációs trendként is értelmezhető. Hasonlóképpen, mint azt, hogy

²⁷ Uo. 32. o.

²⁸ Uo. 47. o.

korábban egyáltalán nem voltak tipikusak a közvetlenül és az általános választójog alapján megválasztott parlamentek, amelyek most már meghatározóak világszerte.

Az opponensek néha azzal kérdőjelezzik meg a közvetlen államfő-választást, hogy a Cseh Köztársaság parlamentáris köztársaság, ezért ez elnököt is tulajdonképpen a parlamentnek kell megválasztani, mert egyébként nem kívánt módon növekednének meg a hatáskörei. Ha azonban alaposan összehasonlítjuk a világ létező alkotmányos rendszereit, nem találunk közvetlen és egyenes kapcsolatot a kormányforma és az elnökválasztás módja között. A korábban idézett Lebeda is úgy gondolja, hogy nincs kauzális kapcsolat a választás módja és a rezsím jellege között. A közvetett elnökválasztásról a következőket állítja: „... a közvetlen elnökválasztás gyakorlatilag implikálja a parlamenti rezsímet.”²⁹ De ez sem teljesen igaz, hiszen maga Lebeda közli, hogy a közvetett módon választott elnökök olyan államokban is találhatóak, ahol ismeretlen a külön miniszterelnöki pozíció, és feladatait a köztársasági elnök látja el (ilyen például a Dél-afrikai Köztársaság, Nauru vagy a Marschall-szigetek).³⁰ Petr Javůrek szintén megkülönbözteti az elnökválasztás módját és az államfői hatáskörök terjedelmét, amikor a következőket mondja ki: „a közvetlenül választott elnöknek lehetnek (de nem is) meglehetősen széles hatáskörei.”³¹ Érdekes a második Lengyel Köztársaság példája is, ahol az 1935. évi áprilisi alkotmány értelmében a nagyon erős kompetenciájú államfőt egy speciális elektori testület választotta meg, amely 50 képviselőből, 25 szenátorból és 5 virilistából állt (a kormányfő, a két parlamenti kamara elnöke, a Legfelsőbb Bíróság elnöke és a fegyveres erők főfelügyelője). A jelöltre egyébként a regnáló köztársasági elnök is javaslatot tehetett, azzal, hogy utána a személyéről népszavazást kellett tartani. Azaz az államfő megválasztásának a módja a különböző rendszerekben meglehetősen eltérő lehetett, de a hatáskörök ettől függetlenül még hasonlíthatók egymásra. 1989-ben érdekes helyzet alakult ki Lengyelországban. Wojciech Jaruzelski tábornokot ugyan a törvényhozás választotta meg köztársasági elnöknek, s nagyon erős kompetenciákkal is rendelkezett, ám a kormánnyal szemben egyáltalán nem lépett fel erőteljes módon. És pont fordítva, a később közvetlen módon megválasztott lengyel államfők esetében inkább csökkentek a feladat- és hatáskörök, pedig néhányan közülük nagyon konfrontatív módon léptek fel a kormánnyal

²⁹ Uo. 37. o.

³⁰ Uo. 38. o.

³¹ JAVŮREK, Petr: Postavení prezidentů v politickém systému Polska, Litvy a Rumunska. In: Miloš Brunclík, Miroslav Novák (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008, 79. o.

szemben (például Lech Walesa vagy Lech Kaczyński a Donald Tusk által vezetett kormánnyal szemben).³²

Amikor Szlovákiában már régóta létezett a közvetlen elnökválasztás intézménye, de a Cseh Köztársaságban még nem, Lubomír Kopeček a következőket írta le: „A szlovák alkotmányos modellt a cseh modellhez hasonlóan, majdnem analóg módon építették fel. Nagyobb jelentősége nincs az államfő-választás eltérő módjának sem, bár természetesen arról már lehet vitatkozni, hogy a közvetlen választás reálisan mennyire erősíti meg az elnök pozícióját.”³³ Továbbá azt állítja, hogy „... a szlovák köztársasági elnök közvetlen, azaz a polgárok általi megválasztásának a bevezetése nem akarta eredetileg megerősíteni az államfő jogállását.”³⁴

Egy-egy közjogi szerv hatásköreinek terjedelme nem függ a kreálásuk módjától. Európában sok parlamentáris köztársaságban közvetlenül választják az elnököket, miközben a hatásköreik gyengébbek, mint a nálunk eddig közvetett módon választott köztársasági elnök hatáskörei. Ilyen a helyzet például Írországban. Az uniós államok közül jelenleg a következőkben választja meg a parlament az államfőt: Észtországban, Görögországban, Lettországban és Magyarországon. Amennyire az észti törvényhozás a harmadik fordulóban sem választja meg a köztársasági elnököt, akkor ez a hatáskör egy választói testületre száll át, amelynek ülésén nemcsak a parlamenti képviselők vesznek részt, hanem a települések képviselői is.³⁵ Tulajdonképpen Európában most is több a monarchia, mint a parlament által választott elnökkel rendelkező köztársaság. Németországban és Olaszországban a parlamentek a tartományi elektorok delegációival együtt választják meg az államfőket.³⁶

Az amerikai elnököt tulajdonképpen szintén közvetett módon választják, azaz az elektori testületen keresztül, pedig nagyon erős jogállású tisztségről van szó. Nem igaz azon állítás,

³² KUBÁT, Michal: Prezident v politickém systému Polska. In: Miloš Brunclík, Miroslav Novák (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán 2008, 125–126. o.

³³ KOPEČEK, Lubomír: Prezident v politickém systému Slovenska – nelehké hledání fungujícího modelu. In: Miloš Brunclík, Miroslav Novák (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008, 171. o.

³⁴ Uo. 201. o.

³⁵ A választói gyűlés 1996-ban (Lennart Meri), 2001-ben (Arnold Rüütel) és 2006-ban (Toomas Hendrik Ilves) választotta meg köztársasági elnököket. (Lennart Merinak ez volt a második választási ciklusa. Először, 1992-ben még más rendszerben választották őt meg, mert akkor az első fordulóban az állampolgárok még közvetlenül választottak, és csak akkor, ha senki sem kapta meg a szavazatok abszolút többségét, át kellett térni a parlamenti választásra, amely az első forduló két legsikeresebb jelöltje közül választotta meg elnököt.) Ilvest aztán 2011-ben ismét választották meg államfőnek, de akkor már az Országgyűlésben. A választási szabályokról lásd az 1992. évi észti alkotmány 79. cikkét. JAN FILIP: K některým otázkám parlamentní volby prezidenta republiky, sborník *Postavení prezidenta v ústavním systému ČR*, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav Brno 2008, 61. o. 5. ląbj.

³⁶ Lásd az 1949. évi német alaptörvény 54. cikkét, illetve az 1947. évi olasz alkotmány 83. cikkét.

hogyan az USA elnökét a nép közvetlenül választja meg. De az sem igaz, hogy a parlamenttől szerezne meg a legitimitását. Az ő igazi megválasztói a különleges elektorok. Az elnökválasztás eredményét többnyire már az elektorok megválasztása után lehet tudni, hiszen azok előre deklarálják a támogatásukat valamely jelöltnek. Ezután pedig több tagállamban szokásjogilag vagy akár az írott jog által is kötelezve vannak arra, hogy az előzetesen deklarált szándékuknak megfelelően szavazzanak az elnökválasztás során. Már többször előfordult (1876, 1888, 2000), hogy a győztes jelölt ugyan több elektor bizalmát szerezte meg, miközben kevesebb reális választópolgár kívánta az ő megválasztását – azaz az igazi közvetlen választás során nem ő szerezte volna meg az áhítatott posztot. 2000-ben például George W. Bush republikánusai több elektort tudtak megszólítani, mint választópolgárt, akik körében inkább a demokraták voltak a sikeresek.³⁷ Az elektorokat ugyanis a legtöbb államban többségi rendszerben választják, azaz a helyi győztes az adott állam összes elektori szavazatát szerzi meg. Csupán két kivétel létezik – Maine és Nebraska. 2000-ben a republikánusok szoros győzelme Floridában azt eredményezte, hogy az összes floridai elektori szavazatot Bush szerezte meg. Ugyanakkor a floridai választási küzdelem végül egy jogi csatává alakult át, amely az érvénytelen szavazatok beszámításáról szólt. Emiatt kellett végül is az elnökválasztás eredményhirdetését elhalasztani. A floridai Legfelsőbb Bíróság először elrendelte a szavazatok újraszámolását az egyes vitás választókörzetekben, végül pedig a szövetségi Legfelsőbb Bíróság megerősítette a választási eredmények érvényességét.

Kevésbé ismert tény az, hogy az amerikai szövetségi alkotmány ismeri az államfő parlamenti választásának az intézményét is. Az elektoroknak ugyanis csak egyetlen esélyük van az elnök megválasztására. Sőt, ők igazából nem is ülnek össze, mint egy testület, hanem államonként tanácskoznak, azért nincs lehetőség, hogy egyezkedjenek egymással. Amennyiben az adott jelölt nem szerzi meg azonnal az összes elektor abszolút többségének a szavazatát, akkor az államfő-választás joga átszáll a képviselőházra, amely az első három helyen végzett helyen jelölt közül választ majd elnököt. 1804 előtt, azaz a 12. alkotmánymódosítás hatályba lépése előtt nem 3, hanem 5 jelölt közül kellett dönteni. A Képviselőház úgy választja meg az USA elnökét, hogy a tagállamokból származó képviselők egyetlen szavazattal rendelkeznek, amelyet arra a jelöltre kell leadni, aki az adott tagállami képviselőcsoporton belül többséget szerzett. Az, hogy ezen eljárás csupán kétszer, azaz a Thomas Jefferson 1801. február 17-i

³⁷ George W. Bush összesen a szavazatok 47,9 %-át szerezte meg, de 271 elektor támogatását. Albert Arnold Gore ugyan a szavazatok 48,4 %-át kapta meg, de csak 266 elektor támogatta őt.

megválasztása során,³⁸ illetve John Quincy Adams 1825. évi februári megválasztása során³⁹ került alkalmazásra annak köszönhető, hogy az USA első elnöke, George Washington sem az első (1789. február 4.), sem a második megválasztása (1792. december 5.) során nem rendelkezett ellenjelölttel. Utána pedig az USA-ban kialakult a kétpártrendszer.⁴⁰ Ha igazi többpártrendszer alakult volna ki, aminek következtében vélhetően jóval több jelölt létezne, az elektorok pedig emiatt nem tudnának abszolút többséggel elnököt választani, akkor valószínűleg az amerikai törvényhozás jóval gyakrabban választana az ország államfőjét. Az amerikai rendszert ezért nevezik elnökinék, mert az USA elnöke betölti a tulajdonképpeni kormányfői posztot is és egyértelműen domináns pozíciót foglal el a végrehajtó hatalmon belül. Azaz megválasztásának módja ebből a szempontból nem releváns. Hasonló módon átszáll az alelnök megválasztásának a joga a Szenátusra, amennyiben az elektoroknak az első nekifutásra nem sikerül abszolút többséggel döntést hozni róla. A szenátorok viszont személyesen szavaznak, azaz nem államonként, és a két legsikeresebb jelölt közül kell választaniuk. Az alelnök megválasztásához pedig az összes szenátor abszolút többsége kell.⁴¹

Az, hogy a megválasztás módja és a hatáskörök komolysága önmagában nem függ össze egymással,⁴² azon országok példája is bizonyítja, amelyek úgy vezették be a közvetlen elnökválasztást, hogy közben nem erősítették meg az államfő feladat- és hatásköreit. Jó példa erre Szlovákia, ahol az állampolgárok 1999 óta választják közvetlenül az elnököt, miközben a hatáskörei csak csekély mértékben erősödtek meg.⁴³ A kompetencia változások főleg abból adódnak, hogy bevezetésre került a kontraszignálás intézménye a fegyveres erők feletti

³⁸ 1800-ban, az elektorok megválasztása során Thomas Jefferson és fő ellenfele, Aaron Burr azonos számú elektor támogatását élvezte – mindkettőt ugyanis 73 elektor bizalmát élvezte. A harmadik jelölt, John Adams 65 szavazattal rendelkezett. 1801 februárjában aztán a Képviselőház 36. választási fordulójában tudta elnöknek megválasztani Jeffersonot. SCHÄFER, Peter: *Prezidenti USA*. Praha 1995, 45. o.

³⁹ Az 1824. évi elektor választás során Andrew Jackson 99 elektort szerzett meg, 84 elektor Adams-ra szavazott, 41 fő William H. Crawfordra, 37 elektor pedig Henry Clay jelöltre szavazott. Aztán 1825. februárjában a képviselők Adams-ot választottak elnöknek – összesen 13 tagállam támogatását élvezte, szemben Jacksonnal, akit 7 állam támogatta, illetve Crawforddal, aki 4 államra tudott támaszkodni. SCHÄFER, Peter: *Prezidenti USA*. Praha 1995, ISBN 80-204-0499-6, 79. o.

⁴⁰ LEBEDA, Tomáš: cit. op. 29. o. és SCHÄFER, Peter: cit. op. 19. o. és 23. o.

⁴¹ Lásd az amerikai alkotmány 12. kiegészítését, amely 1804-ben született. Eredetileg az a jelölt lett alelnök, aki az államfő-választás során második helyezést ért el.

⁴² Erről lásd KYSELA, Jan: Přímá volba prezidenta republiky jako symptom krize legitimacy ústavního systému? In: *Postavení prezidenta v ústavním systému ČR*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, 58. o. (Kysela azonban tévesen a portugál elnököt a közvetetten választott államfők közé sorolja, pedig az 1976. évi alkotmány 121. cikke alapján őt is közvetlenül választják.) Más kollégák is hasonló véleményen vannak, lásd FIALA, Petr, MIKŠ, František: Přímá volba prezidenta? *Proglas* 2000, No. 5–6, 1–3. o. és HLOUŠEK, Vít: cit. op. 2008, 276. o.

⁴³ Erről lásd a hatályos szlovák alkotmány 101. cikkének 2. bekezdését. A novella megjelent 9/1999 Z.z. alkotmányerejű törvényben.

parancsnokság szférájában, az amnesztia során, valamint a diplomáciai misszióvezetők megbízatása során. A szlovák államfő hatáskörei főleg 2011-ben erősödtek meg,⁴⁴ de akkor nem módosult a megválasztás módja. Franciaországban Charles de Gaulle tábornok 1958-ban vezette be erős az államfői jogállást, pedig akkor a köztársasági elnököt közvetve választottak, egy speciális elektori testület útján. Csak hét évvel később került sor az első közvetlen elnökválasztásra, amelyet a francia alkotmány 1962. évi novellája⁴⁵ tett lehetővé. Akkor azonban már nem módosultak a francia elnöke feladat- és hatáskörei.

A monarcháknak is eltérő kompetenciáik lehetnek, akkor is, ha a poszt betöltését a trónöröklési szabályok rendezik. A svéd király például gyenge, szemben a belga királlyal vagy a luxemburgi nagyherceggel, akik erősebb pozícióval rendelkeznek országaik közjogi rendszerében. Ez egyébként más szervekre is vonatkozik. A közvetlen elnökválasztás bevezetésével tehát egyáltalán nem kell módosulnia a jogállásnak. Ugyanígy az államfő tisztségbe iktatásának módja nem kell, hogy kihasson a kompetenciák körére vagy az államfő politikai, illetve jogi felelősségére.⁴⁶

A közvetlen államfő-választás önmagában nem gyengíti a politikai pártok befolyását sem. Egy párton belül azonban ennek köszönhetően több hatalmi központ alakulhat ki – egyik például az államfő, a másik pedig a kormányfő körül. Jó példa erre az ötödik Francia Köztársaság, ahol a közvetlen elnökválasztás bevezetésével Charles de Gaulle gyengíteni akarta a politikai pártok befolyását, de a gyakorlat kimutatta, hogy minden elnökjelölt komoly pártpolitikai támogatással rendelkezik, és ahogyan Michel Perottini fogalmazta meg: „az államfő közvetlen megválasztásának bevezetésével végbement prezidencializálódás nem vezetett a politikai pártok meggyengítéséhez.”⁴⁷

A közvetlen államfő-választás a 2012. évi novella tükrében

⁴⁴ Lásd 356/2011 Z.z. alkotmányerejű törvényt. Az államfő tulajdonképpen a parlamenti többséget elvesztő kormány egyfajta felügyelőjévé vált. Ilyen kormány ugyanis a legtöbb hatáskörének gyakorlásához igényli az államfő előzetes hozzájárulását.

⁴⁵ Lásd az 1958. évi francia alkotmánynak az 1962-ben módosított 6. cikkét. A novellát referendum is megerősítette.

⁴⁶ KYSELA, Jan: *Výkonná moc jako objekt změny Ústavy ČR*. In: Vít Hloušek, Vojtěch Šimíček (eds.). *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 64. o. 37. láb.

⁴⁷ PEROTTINO, Michel: *Prezident republiky ve Francii*. In: Miloš Brunclík, Miroslav Novák (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008, 149. o.

Az elnökválasztást mindig a Szenátus elnöke hirdeti ki, és amennyiben ez a poszt nincs betöltve, akkor a Képviselőház elnöke. A választást természetesen a hivatalban lévő köztársasági elnök mandátumának lejárta előtt kell megtartani, úgy, hogy a választásra legkorábban e határidő lejárta előtt 60 nappal, legkésőbb pedig 30 nappal kerülhet sor. Amennyiben az államfői poszt idő előtt üresedik meg, akkor legkésőbb az üresedéstől számított 90 napon belül kell új elnököt választani. A jelöltre legalább 20 képviselő vagy 10 szenátor tehet javaslatot, de ugyanazt megteheti petíció formájában 50 000 választópolgár is. A megválasztáshoz abszolút többséget kell szerezni a győztesnek. Az első körben tehát az a jelölt győz, aki az összes leadott érvényes szavazat több mint a felét szerezte meg. Ha egy ilyen jelölt sincs, akkor a második fordulóra a két legsikeresebb jelölt kerül be, de szavazategyenlőség esetében akár több jelölt is – például akkor, amikor a második és a harmadik helyen végzett jelölt pontosan ugyanannyi szavazatot kapott meg a választópolgároktól. A második fordulót mindenképpen 14 nappal az első után kell megtartani. Ez viszont fölösleges különbség, legalábbis a szenátusi választásokhoz képest, ahol szintén többségi rendszer érvényesül. Szerintem egy országon belül nem helyes nyomások nélkül különbséget tenni az azonos elvek mentén lebonyolított választások között, mert ez fölöslegesen megzavarhatja a választókat. Abban az esetben, ha az első és a második forduló között valamelyik esélyes jelölt visszalép, vagy más okból kifolyólag már nem választható, akkor helyette az a jelölt kerül tovább a második fordulóra, aki az első fordulóban utána végzett. Ez a megoldás klasszikusnak is mondható a közvetlen választás esetében, legalábbis Európában.

Az alkotmánymódosítás hiányosságai

A jogalkotó előtt nyitva állt azon lehetőség, hogy az államfőnek 6 évre hosszabbítsa meg a mandátumát, ami azzal az előnnyel járt volna, hogy az elnökválasztásokat felváltva a szenátusi részválasztásokkal, illetve a kerületi vagy helyi önkormányzati választásokkal együtt lehetett volna tartani, ami valószínűleg növelné a választópolgári aktivitást és csökkentené a költségeket. Az államfői mandátum idő előtti megszűnése esetében, például az elnök halála vagy lemondása esetében, pedig a maradék időre a kétkamarás parlament közös

ülése választhatta volna meg az új köztársasági elnököt, úgy, hogy a második fordulóban a jelenlévő képviselők és szenátorok egyszerű többsége is elegendő lehetne.

A novella nem változtatta meg az Alkotmánybíróság választási hatásköreit sem. Ezen testület jogosult ugyanis jelenleg lefolytatni a képviselők és a szenátorok megválasztásának hitelesítésével kapcsolatban indított jogorvoslati eljárást, de az államfőválasztás során nem kapott ilyen jellegű kompetenciát – tehát a testület nem tudja kimondani az államfő-választás érvénytelenségét. Egyébként is csak formális mozzanatról van szó, mert a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság ilyen jellegű döntése után az eljárást sérelmező jelölt még mindig fordulhat az Alkotmánybírósághoz alkotmányjogi panasszal. Az ügy jellegéből kifolyólag az Alkotmánybíróság biztosan elsőbbséget adna egy ilyen ügy elbírálásának a többi folyó eljárással szemben.

Az elnökjelöltek regisztrálásával kapcsolatos problémát 2012 őszén a közvetlen államfőválasztás ellenzői arra használták fel, hogy még a csírájában szüntessék meg ezt a megoldást. Azonban az első szenátusi választásnál, amelyre 1996-ban került sor, szintén gondok támadtak a jelöltek regisztrálásával. Akkor a Központi Választási Bizottság el is utasította néhány jelölt regisztrálását. Jaroslav Šabatát például azért utasították el, mert az állampolgárságát személyi igazolvánnyal és nem az állampolgárságáról szóló külön tanúsítvánnyal igazolta. A Központi Választási Bizottság magatartását, amely az állampolgárság igazolásához a választási eljárás során nem tartotta elegendőnek a személyi igazolványt, értelmetlennek lehet nevezni. Meglepő módon azonban ezt a bizarr érvet jóváhagyta a Legfelsőbb Bíróság is. Csak az Alkotmánybíróság szüntette meg ezt a furcsaságot, mégpedig Jaroslav Šabata alkotmányjogi panasa nyomán. Šabatát ügyvédként én képviseltem. Az említett jelölt, további két szenátorjelölttel együtt végül részt tudott venni a szenátusi választásokon, hiszen az Alkotmánybíróság az ügyük elbírálásának elsőbbséget biztosított. Jaroslav Šabata alkotmányjogi panasa 1996. október 11-én érkezett meg a testülethez, amely már 1996. október 15-én megtárgyalta azt és döntést is hozott.⁴⁸ Tehát amikor az Alkotmánybíróság akar, nagyon gyorsan is tud reagálni. Szintén elsőbbséggel járt el a testület 2009-ben, amikor az Alkotmánybíróság megfosztotta az állampolgárokat attól a lehetőségtől, hogy részt vegyenek a már kitűzött képviselőházi választásokon.⁴⁹ Az

⁴⁸ Nález č. 104/1996 Sbírky náležů a usnesení Ústavního soudu (IV.ÚS 275/96).

⁴⁹ Nález Ústavního soudu č. 318/2009 Sb. (Pl.ÚS 27/09). KOUDELKA, Zdeněk: Zrušení ústavního zákona Ústavním soudem, *Státní zastupitelství* 11/2011, 9-23. o.

Alkotmánybíróság soha nem számított Csehországban az első fokon eljáró választási bíróságnak, és ezt a lehetőséget nem tartalmazta a közvetlen elnökválasztásra vonatkozó azon alkotmánynovella javaslat, amelyet még a Vladimír Špidla kormányfő idején nyújtott be a kormány.⁵⁰

Befejezés

A közvetlen államfő-választás lehetőségének bevezetésével Cseh Köztársaság is azon országok többségéhez zárkózott fel, ahol a köztársasági elnököt közvetlenül választják meg, mégpedig tekint nélkül arra, hogy parlamentáris, prezidenciális vagy félprezidenciális kormányformájú rendszerekről van szó. Egy általános demokratizálódási folyamattal állunk szemben, amely igyekszik megerősíteni az állampolgárok politikai jogait a döntéshozatalban. Ez a folyamat tulajdonképpen az általános, közvetlen és egyenlő képviselőházi választójogért folytatott küzdelemmel kezdődött el, a felsőházak közvetlen megválasztásának a követelményével folytatódott, és végül az önkormányzati testületek megválasztásának a demokratizálódásával zárult le.

⁵⁰ Vládní návrh změn Ústavy z roku 2003, tisk Poslanecké sněmovny 349, 4. volební období. A javaslatot előkészítette és a Képviselőházban beterveztette Pavel Rychetský kormányfőhelyettes.

Kulcsszavak:

köztársasági elnök, választások, alkotmány

Keywords:

President, Election, Constitution.

Abstract**Presidential Elections**

In 2012, a constitutional amendment introducing direct presidential elections was adopted. By introducing direct presidential elections, our state joined the overwhelming majority of the republics where presidents are elected directly regardless the fact whether the republics are presidential, semi-presidential or parliamentary. The text reviews the current method of election and compares it with presidential elections in other countries as well as with elections of former Czechoslovak presidents. The text is also dedicated to the dispute with opinions rejecting direct presidential elections. The text deals with constitutional and political circumstances accompanying the present presidential elections.

Doc. JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D.

Alkotmányjogi és Politológiai Tanszék, Masaryk Egyetem Jogi Kara, Brno

Veveří 70, 611 80 Brno

zdenek.koudelka@mail.muni.cz